

YouTube nuorten toimijuuden ja vertaisoppimisen areenana – verkkoetnografin näkökulma

Kristiina Janhonen

Älypuhelimista ja erilaisista mediaympäristöistä on tullut osa nuorten arkea. Viihdekäytön lisäksi sosiaalinen media voi toimia nuorille myös itseilmaisun, vuorovaikutuksen ja vertaisoppimisen areenana. YouTube on esimerkki verkkoympäristöstä, joka mahdollistaa nuorilta nuorille tarkoitetun materiaalin tuottamisen. Kouluruokailun tutkimukseen näkökulma on tuore, sillä valtaosa aiemmista tutkimuksista keskittyy pohtimaan kouluruokailua ravitsemuksen tai kouluruokailutilanteessa tapahtuvan ohjatun oppimisen kautta. Laadullisen tutkijan näkökulmasta YouTubeen ladatut videot tarjoavat rikkaan ja monipuolisen aineistolähteen, mutta myös haastavan toimintaympäristön. Tässä Näkökulmassa pohdin verkkoetnografian toteuttamista nuorten kouluruokailuvideoihin keskittyvän hankkeen kautta.

Kouluruokailusta nuorilta nuorille

Nuoret ovat aktiivisia sisällöntuottajia sosiaalisen median ympäristöissä. Digital youth – Social media as a site for learning about food and eating (2016–2017) -hankkeessa nuorilta nuorille tuotetut Youtube-videot mahdollistivat kouluruokailuun liittyvän vertaisvuorovaikutuksen tutkimisen uudesta näkökulmasta. Youtubessa julkaistujen videoiden etnografinen analyysi auttoi hahmottamaan esimerkiksi sitä, miten kouluruokailu rakentuu osana nuorten arkea, sisältää nuorille myös hauskanpitoa ja rajojen koettelua sekä mahdollistaa omien mielipiteiden esiin tuomiseen. Projektissa analysoin nuorten tuottamia videoita sekä vertaisvuorovaikutuksen että informaalin oppimisen näkökulmasta. Tutkimukseni pohjalta on selvää, ettei kouluruokailuun liittyvää vuorovaikutusta voida tutkia vain opetussuunnitelman tai koulun aikuisten asettamien puitteiden kautta, jos tavoitteena on ymmärtää nuorille tärkeitä teemoja. Muun muassa näihin keskusteluihin liittyen nuorisotutkimuksellisella otteella on paljon annettavaa.

[Näkökulma](#) avaa Nuorisotutkimusverkostossa tehtävän tutkimuksen tuloksia yhteiskunnallisiksi puheen- vuoroiksi ja kannanotoiksi. Näkökulmat sisältävät paitsi uutta tietoa nuorista, myös politiikkaan ja käytännön toimintaan suunnattuja ehdotuksia.

'Digital youth – social media as a site for learning about food and eating' -hanke

Teksti pohjautuu yhteistyössä Nuorisotutkimusverkoston kanssa toteutettuun hankkeeseen *Digital youth – Social media as a site for learning about food and eating* (2016–2017). Hankkeen tutkijana toimi ruokakasvatuksen tutkija, KT Kristiina Janhonen. Hankkeessa tutkittiin nuorten kouluruokailusta omaehtoisesti tuottamia videoita YouTubeessa. Tutkimusasetelma perustui havainnoivaan digitaaliseen etnografiaan. Tutkimusaineisto koostui yhteensä 41 videosta (73 min 8 sek videoaineistoa), jotka kerättiin 71 Youtubekanavalta. Tutkimuksen tulokset tullaan julkaisemaan englanninkielisenä, vertaisarvioituna artikkelina, joka samalla toimii hankkeen loppuraporttina. Lisätietoa hankkeesta: <http://www.nuorisotutkimusseura.fi/hankkeet/digital-youth>

Tässä tutkimuksessa Youtube-videoiden analyysi mahdollisti pohdinnan siitä, miten kouluruokailu on osa koulupäivän kronologista kokonaisuutta ja nuorten vertaiskulttuureita. YouTube tarjoaa nuorille areenan, jossa he voivat tuottaa heille itselleen tärkeää materiaalia varsin vapaasti, ilman aikuisten asettamia tiukkoja tavoitteita tai rajoituksia. Vaikka nuorten asennoituminen kouluruokailua kohtaan on useiden tutkimusten mukaan pääsääntöisesti hyvin kriittistä, heillä on myös paljon mielipiteitä kouluruokailusta. Kouluruokailuun ja nuorten osallisuuteen liittyvän keskustelun yleistymisen myötä on huomionarvoista, että nuoret ovat kiinnostuneita aiheesta ja tuottavat oma-aloitteisesti siihen liittyvää aineistoa. Tämän tutkimuksen tulosten pohjalta, YouTube-videoiden tekemiseen ja tubetukseen kytkeyvät sisällön tuottamisen muodot tarjoavat nuorille motivoivan ja inspiroivan tavan pohtia kouluruokailua yhdessä saman ikäisten nuorten kanssa.

Suomessa kouluruokailu nähdään usein merkittävänä sosiaalisena innovaationa. Tutkimus- ja kehittämistoimet ovat kuitenkin painottuneet syömissen biolääketieteellisiin ulottuvuuksiin. Ravinto- ja terveystieteiden ohittaa nuorille tärkeät teemat: heille kouluruokailu on paljon sosiaalista toimintaa. Vaikka koulut ovat edelleen keskeisiä paikkoja, jotka tarjoavat opetusta ja puitteet oppimiselle, on ruokakasvatuksen piirissä tullut entistä tärkeämmäksi tarkastella oppimista ja nuorten keskinäistä vuorovaikutusta myös luokkahuoneiden ja koulun fyysisten rajojen ulkopuolella. Sosiaalinen media nuorten toimijuuden ja vertaisoppimisen mahdollistavana ympäristönä tarjoaa yhden tällaisen näkökulman.

Toimenpide-ehdotukset

- Kouluruokailua ei tule tarkastella vain aikuisten silmälasien kautta, vaan myös nuorten näkökulma huomioiden.
- Tarvitaan lisää tutkimusta sosiaalisesta mediasta autonomisena vuorovaikutusympäristönä nuorille.

Kenttätyötä verkossa

Aineistonkeruuprosessin huolellinen dokumentointi ja pohtiminen ovat keskeinen osa digitaalista etnografiaa. Osa verkkotutkijoista painottaa, että tutkimus nettiympäristöissä edellyttää asiantuntijuutta paitsi tutkittavasta ilmiöstä, myös käytettävästä teknologiasta ja sen soveltamisesta digitaalisessa kontekstissa. Tässäkin hankkeessa aloitin digitaalisen kenttätyön tutustumalla siihen, miten Youtubessa navigointi ylipäättään tapahtuu ja miten tutkimuksen kannalta relevantit aineistot löytyvät. Käytännössä edellinen tarkoitti sitä, että tutustuin YouTube-sovelluksen toimintamuotoihin sekä kehitin erilaisia hakukombinaatioita YouTuben omaa hakukonetta apuna käyttäen.

Hankkeen kartoitusvaiheen ja kenttätyön edetessä kehystin tutkimuksen Youtube-videoiden havainnointitutkimukseksi, jossa ammensen metodologisia vaikutteita digitaalisen etnografian alueelta. Tarkastelun kohteeksi rajasin suomalaisten nuorten itsensä tuottamat, kouluruokailuun liittyvät videoaineistot YouTube:ssa. Otin jo aineistonkeruun alkumetreillä käyttöön yksityiskohtaisen havainnointipäiväkirjan, jonka tarkoituksena oli dokumentoida verkossa tekemiäni hakuja sekä kuvata tutkimusprosessia, tekemiäni valintoja sekä projektin aikana keräämääni aineistoa. Toisin sanoen, vaikka tutkimuk-

Sosiaalinen media tarjoaa nuorille väylän omaehtoiseen sisällöntuotantoon ja omien mielipiteiden esiintuomiseen.

Ei riitä, että kouluruokailuun liittyviä ilmiöitä tutkitaan vain opetus-suunnitelman tai aikuisten kasvatustyön näkökulmista.

Digitaalinen etnografia?

Digitaalinen etnografia on verkkoymäpärissä toteutettavaa etnografista tutkimusta. Tutkimuksellisenä lähestymistapana sen voidaan katsoa pitävän sisällään useita erilaisia variaatioita ja painotuksia: osa tutkijoista painottaa vuorovaikutusta tutkittavien kanssa tai aineiston keräämistä sekä virtuaali- että niin sanotuista reaali maailman tilanteista. Yhteistä perinteiseen etnografiaan nähden on sitoutuminen tutkittavien elämän ja kokemusten ymmärtämiseen esimerkiksi havainnoinnin kautta.

sen kohteena olivat nuorten itsensä tuottamat videot, en tallentanut kuvamateriaalia aineistonkeruun tai raportoinnin aikana missään vaiheessa, vaan aineistonkeruu ja analyysi nojasivat tekstimuotoisille litteraateille ja muistiinpanoihini.

Päätökseni olla tallentamatta nuorten lataamia videoita tai julkaisematta niiden sisältämää kuvamateriaalia osana tutkimusraportteja pohjautui eettisiin näkökulmiin eli siihen, että julkisesti verkossa saatavilla olevat kuva- ja videoaineistot saattavat olla varsin helposti jäljitettävissä takaisin tutkittaviin. Aineistojen julkisuus ja tutkittavien tunnistettavuus asettaa myös aineiston anonymisoinnille ja jakamiselle haasteita, jotka kuitenkin saattavat vaihdella tutkimusasetelmasta tai tutkittavasta ilmiöstä riippuen. Laadullinen verkko-tutkimus ja digitaalinen etnografia ovat tutkimusorientaatioina vielä verrattain tuoreita, eikä tutkijoiden kesken ole ainakaan vielä toistaiseksi syntynyt yksimielisyyttä hyvistä käytännöistä tai suositeltavista toimintatavoista. Jatkossa tarvitaankin laadullisen verkkotutkimuksen eri muotojen systemaattisempaa vertailua sekä tutkijan päätöksentekoprosessien aiempaa huolellisempaa näkyväksi tekemistä. Huolellinen kuvaus aineistonkeruuprosessista on tärkeä tutkimuseettinen työkalu tutkijalle itselleen, mutta se voi toimia myös osana analysoitavaa aineistoa ja siten lisätä ymmärrystä tutkittavasta ilmiöstä.

Verkkoympäristöön tutustuminen ja sovellusten käytön opettelu ovat keskeinen osa digietnografiaa.

Tutkijan kuvaus aineistonkeruuprosessista voi olla osa analysoitavaa aineistoa.

Toimenpide-ehdotukset

- Tarvitaan lisää erilaisia verkkoympäristöjä vertailevaa tutkimusta.
- Tutkijoiden tulisi tuoda aineiston keräämiseen ja käsittelyyn liittyvä päätöksentekoprosessi paremmin näkyviin osana tutkimusraportteja.

Uusia avauksia tutkimuseetiikkaan

Tässä tutkimuksessa käyttämieni aineistojen erityispiirteeksi paljastui mahdollisuus arvioida tutkittavien ikä melko tarkasti videoiden perusteella. Videoaineistot tuottivat myös runsaasti vihjeitä videomateriaalin tuottamisen tavoista ja paikoista, minkä voidaan sanoa erottavan aineistot ainakin osittain tekstipohjaisista blogeista tai keskusteluketjuista verkossa. Tutkimuseettisesti mahdollisuus tutkittavien iän arviointiin muodostui tärkeäksi, sillä tutkittavien joukosta valtaosa pystyttiin tunnistamaan alakouluikäisiksi eli alle 15-vuotiaiksi lapsiksi.

Tutkittavien nuoren iän vuoksi hain hankkeelle tutkimusprosessin alkuvaiheessa Helsingin yliopiston ihmistieteiden eettisen ennakoarvioinnin toimikunnan lausuntoa. Lausunnon antamisen yhteydessä toimikunta kommentoi kirjallisesti, että aineiston anonymisointi tuloksia raportoitaessa olisi ensiarvoisen tärkeää, jotta yksittäisiä vastauksia tai vastaajia ei voitaisi tunnistaa. Youtube-videoiden julkisuuden pohjalta aineistonkeruun katsottiin voitavan periaatteessa toteuttaa ilman tutkittavien tietoon perustuvaa suostumusta. Tutkittavien nuoresta iästä johtuen toimikunta kuitenkin suositti, että tutkimuksen sisältö ja tarkoitus selitetään niille henkilöille, joille se on mahdollista. Käytännössä tämä tarkoitti sitä, että lähetin tutkimustiedotteen niille tutkittaville, jotka olivat liittäneet yhteystietonsa Youtube-tiliin.

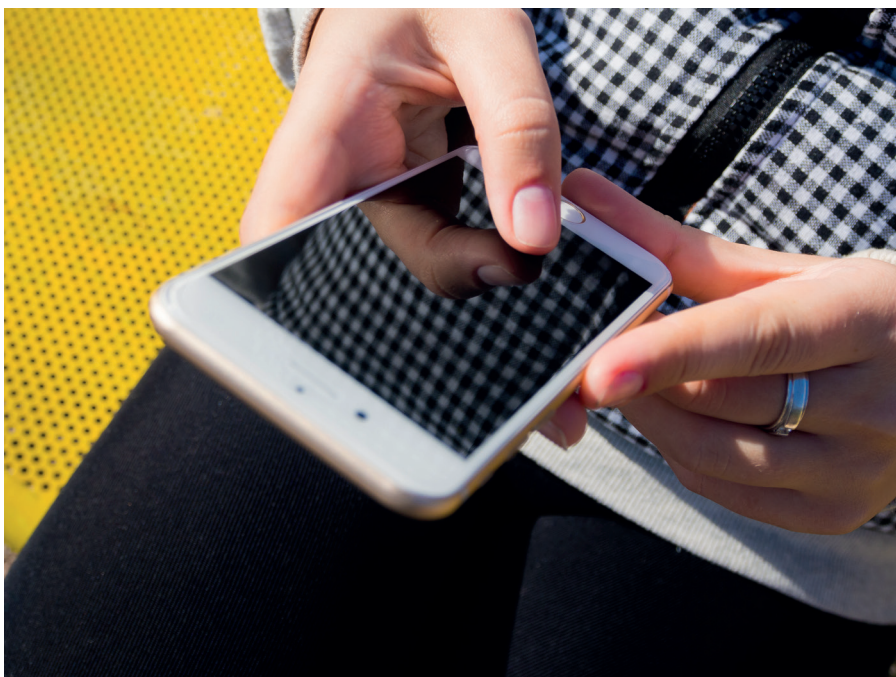
Eettisen toimikunnan lausunto on tärkeä ja kiinnostava useasta syystä. Ensinnäkin se antaa yhdenlaisen linjauksen laadullisen nettitutkimuksen toimintatavoista vielä varsin uudella tutkimuskentällä. Lausunto painottaa

toisaalta tutkijan vastuuta ja aineistojen huolellista anonymisointia, toisaalta joustavaa ja tilannekohtaista päätöksentekoa tutkimuksesta tiedotettaessa. Nimimerkillä materiaalia ladanneille ja ilman yhteystietoja perustetuille tileille ei tässä tutkimuksessa voitu lähettää tutkimustiedotteita. Tämän pohjalta jääkin laadullista tutkimusta tekevän aikuisen tehtäväksi käsitellä tutkimusaineistoja sensitiivisesti suhteessa sisältöjä tuottaneiden nuorten tulkintoihin. Edellinen tarkoittaa aineistojen käsittelyä refleksiivisesti ja luottamuksellisesti siitä huolimatta, että aineistot olisivat lähtökohtaisesti julkisesti verkossa saatavilla. Tämän tutkimuksen aineistojen pohjalta nuoret olivat taitavia toimimaan verkkoympäristöissä, mutta he eivät aina tuntuneet hahmottavan toimintansa seurauksia. Esimerkiksi osa tutkimustiedotteeseen vastanneista nuorista toivoi, ettei heitä tunnistettaisi tutkimusraportista. Osa aineiston nuorista myös ilmaisi videoillaan olevansa yllättyneitä siitä, että opettajat kävivät katsomassa heidän videoitaan. Videoilla tuntui niiden julkisuudesta huolimatta olevan varsin tiiviisti rajattu kohderyhmä ja oletettu yleisö.

Koska verkkotutkijoiden keskuudessa ei vallitse yksimielisyyttä julkisen ja yksityisen välisistä rajanvedoista, on keskustelua jatkettava ja ylläpidettävä aktiivisesti. Tärkeää on myös jatkaa pohdintaa siitä, missä määrin visuaalisten verkkoaineistojen anonymisointi ja tutkimuskontekstin etäännyttäminen häivyttävät tutkittavien ilmiöiden luonnetta ja siten vaikuttavat tutkimustulosten hyödynnettävyyteen.

Toimenpide-ehdotukset:

- Verkkoympäristöt uutena tutkimuskenttänä edellyttävät eettisten näkökohtien monipuolisempaa käsittelyä.
- Tutkijoiden on tuotava kuva- ja videoaineistojensa raportointiin liittyvät eettiset haasteet sekä omat ratkaisunsa paremmin näkyviin julkaisuissaan.
- Tarvitaan tieteellisiä julkaisuja, jotka painottavat metodologisia ja tutkimusprosessin kulkuun liittyviä eettisiä kysymyksiä. Esimerkiksi tutkimuslupakäytäntöjen kuvaus tulisi liittää osaksi tutkimusasetelman kuvausta, jos mahdollista.

Kuva: Pixabay

Verkkoetnografia vaatii tutkijalta eettistä sensitiivisyyttä ja refleksiivistä otetta.

Nuoret ovat taitavia hyödyntämään teknologiaa, mutta eivät aina hahmota oman toimintansa seurauksia.

Eettisen toimikunnan suositus ja tutkittavien informointi Digital youth -hankkeessa

- Helsingin yliopiston eettisen ennakkoarvioinnin toimikunta piti tärkeänä, että aineisto anonymisoidaan huolellisesti tuloksia julkaistaessa, jotta yksittäisiä tutkittavia ei voitaisi tunnistaa tutkimusraportista.
- Youtube-videoiden julkisuuden vuoksi lautakunta katsoi, että tutkimus voitaisiin periaatteessa toteuttaa ilman tutkittavien tietoon perustuvaa suostumusta. Tutkittavien nuoren iän vuoksi lautakunta kuitenkin suosittelee, että tutkimuksen sisältö ja tarkoitus selitetään aina, kun se on mahdollista.
- Käytännössä lautakunnan suositus merkitsi tutkimustiedotteen lähettämistä niille, jotka olivat liittäneet yhteystietonsa Youtube-tiliin. Tutkittavien anonymiteetin suojaamisen vuoksi kuvamateriaalia alkuperäisiltä Youtube-videoilta ei tulla julkaisemaan osana tutkimusraporttia.

Teknologia tueksi ja valinnat näkyviin!

Sosiaalinen media ja erilaiset digitaaliset sisällöntuottamisen tavat ovat osa nykynuorten elämää. On vaikeaa nähdä paluuta tilanteeseen, jossa teknologialla ei olisi merkittävää roolia osana nuorten arkista vuorovaikutusta. Laadullinen verkkotutkimus voi aidosti tuottaa uutta tietoa nuorten toimijuudesta, sosiaalisista suhteista ja vertaisoppimisesta. Tarve syvälliselle keskustelulle eettisistä kysymyksistä, kuten tutkittavien anonymiteetin suojaamisesta tai informoinnista on kuitenkin selkeä. Yksi konkreettinen tapa edistää tätä työtä on tuoda tutkijan eettiset valinnat vahvemmin näkyviin osaksi tutkimusraportteja.

Yhä useampi tutkija on kiinnostunut verkkoympäristöjen ja digitaalisten sovellusten tutkimuksesta. Jatkossa tutkijoiden olisi syytä pohtia enemmän myös sitä, miten teknologia voisi tehostaa laadullista verkkotutkimusta. Esimerkiksi tekoälyn hyödyntäminen kuva- ja videoaineistojen rajauksessa, indeksoinnissa ja lajittelussa voisi tulevaisuudessa säästää tutkijoiden resursseja ja tuoda mielenkiintoisia näköaloja vuorovaikutuksen tutkimukseen.

Toimenpide-ehdotukset

- Verkkotutkimuksessa teknologia pitäisi ottaa myös vahvemmin tutkimuksen avuksi – ei vain tutkimuksen kohteeksi.
- Tarvitaan osallistavia menetelmiä, jotka mahdollistavat tutkittavien omat tulkinnat aineistosta ja sen merkityksestä.

Teknologiaa tulisi hyödyntää laadullisen digitutkimuksen tehostamisessa.

Tarve eettisistä kysymyksistä keskusteluun, kuten tutkittavien anonymiteetin suojaamisesta tai informoinnista, on suuri.

Kirjoittaja

Kristiina Janhonen
KT, tutkija (Ruokakasvatus),
Nuorisotutkimusseura
kristiina.janhonen@nuorisotutkimus.fi
puh. +358 50 3017486

Kirjallisuutta

- Eisewicht, P., & Kirschner, H. (2015). "Giving in on the Field: Localising LifeWorld Analytic Ethnography in Mediatized Fields." *Journal of Contemporary Ethnography*, 44, 5, 657–673.
- Ergler, C, Kearns, R., Witten, K., & Porter, G. (2016). "Digital methodologies and practices in children's geographies." *Children's Geographies*, 14, 2, 129–140.
- Holmberg, C. Chaplin, E., Hillman, T. & Berg, C. (2016). "Adolescents' presentation of food in social media: An exploratory study," *Appetite*, 99, 121–129.
- Hookway, N. (2008). "Entering the blogosphere: some strategies for using blogs in social rese arch." *Qualitative Research*, 8(1), 91–113.
- Kozinets, R. V. (2010). *Netnography: Doing Ethnographic Research Online*. London: SAGE.
- Morey, Y., BengryHowell, A. & Gri, C. (2012). "Public Pro les, Private Parties: Digital Ethnography," *Ethics and Research in the Context of Web 2.0.* In: *Innovations in Youth Research*, edited by S. Heath and C. Walker, 195–209. New York: Palgrave Macmillan.
- Zimmer, M. (2010). "But the data is already public: On the ethics of research in Facebook." *Ethics & Information Technology*, 12, 4, 313–325.

Yhteystiedot

Nuorisotutkimusseura ry.
Asemapäällikönkatu 1 (3. krs)
00520 Helsinki
p. 020 755 2662
toimisto@nuorisotutkimus.fi
www.nuorisotutkimusseura.fi

Näkökulman toimituskunta:

Sarianne Karikko
Tanja Konttinen

NUORISOTUTKIMUSSEURA RY.
NUORISOTUTKIMUSVERKOSTO

Digital Youth -hankkeen rahoitti Elli Sunisen ja Rachel Trobergin säätiö. Hanke toteutettiin yhteistyössä Nuorisotutkimusseuran kanssa.